

Finland blev trots allt inte helt ensamt i Vinterkriget

Lördagen den 30.11.2019 hade det gått 80 år sedan Vinterkriget började. Sovjetunionen inledde då – till största delen som en överraskning, efter att ensidigt ha sagt upp avtalet angående att inte anfalla och utan föregående krigsförklaring – ett massivt anfall på vårt land. Vi hade framför oss 105 ödesdagar för vårt land. Finländarna som stred mot en till numerären överlägsen fiende fann dock en enhet i sitt försvar och klarade av prövningen i Vinterkrigets anda, ödets dagar förvandlades till ärans dagar. Även trots att de mänskliga förlusterna under kriget var stora och fredsvillkoren hårda.

Vinterkriget utgör en viktig del av vårt nationella minne

Vinterkrigets inledning och själva kriget har under höstens lopp ihågkommit och påmint i hög grad både i media och under tillfällen som anordnats av olika föreningar. Östernbottens Försvarsgille – Pohjanmaan Maanpuolustuskilta r.f. och Vaasan Reserviupseeripiiri – Vasa Reservofficersdistrikt ry anordnade i anslutning till 80-årsdagen för början av Vinterkriget den 28:e november på Soldathemmet i Vasa ett föredrags- och diskussionstillfälle, där man behandlade den spända situationen hösten 1939 i Europa, dennas inverkan på relationerna mellan Finland och Ryssland samt hur vårt land till slut hamnade i krig med sin kraftfulla granne. Som föredragshållare erhöles professorn i politisk historia från universitetet i Helsingfors Kimmo Rentola. Rentola gav sitt föredrag i form av en rubrik med texten ”Förblev Finland ensamt i Vinterkriget?”.

I sin forskning har Rentola specialiserat sig bland annat på förhållandena mellan Finland och Ryssland, Stalins verksamhet som diktator i Ryssland samt den finländska kommunismen. Rentola har även utgivit

Finlands flagga kan vaja fritt både när Vinterkriget tog slut och efter professor Kimmo Rentolas föredrag.

Suomen lippu voi liehua vapaasti sekä Talvisodan päättyessä että professori Kimmo Rentolan esitelmän jälkeen

sin forskning i formen av belönade faktaböcker. Rentolas bok ”Revolutionens spöke, Vänstern, Beljakov och Kekkonen 1970” vann priset som Årets lärobok år 2005 och hans bok ”Stalin och Finlands öde” belönades med Lauri Jäntis pris år 2017. Rentola är också verksam som kolumnist hos Helsingin Sanomat och är en värdig föredragshållare och specialist på sina forskningsområden.

Vinterkriget och stormaktspolitiken

Vinterkriget var förutom en militär konflikt i stor skala mellan Finland och Ryssland också en följd av tidens stormaktspolitik och på detta sätt en del av det andra världskriget. Finland blev som en liten stat närmast en spelbricka, som hamnade att föra sitt krig mot sin stora granne till största delen ensamt, utan effektivt utomstående militära stöd. En allmän regel i dessa samman-

hang är enligt Rentola, att en stormakt erhåller stöd i liknande situationer som Finlands Vinterkrig endast då, om det är till nytta för stormakten själv.

Enligt Rentolas forskning hade Stalin ett effektivt spionsystem i Europas olika stater. Enligt de uppgifter som Stalin erhållit skulle Finland vid ett utbrott av krig inte erhålla märkbart militärt stöd och enligt Stalin skulle det inte heller finnas tid härför, när kriget skulle vara snabbt förbi. Den pakt och fördelning av intresseområden som slutits i augusti 1939 med Tyskland innebar att Finland tillhörde den ryska intressesfären. När pakten från augusti fördjupades i september efter Polens sammanbrott till en vänskaps-pakt mellan Ryssland och Tyskland, försäkrade Stalin, att Tyskland inte vid utbrottet av ett krig skulle bistå Finland.

Stalin erhöles från Sveriges militärattaché i Moskva uppgiften, att Sverige icke skulle delta i krig till

förmån för Finland på grund av några öar och en liten förflyttning av gränsen. I de officiella förhandlingarna mellan Ryssland och Finland var det just fråga om saker på denna nivå. När Stalin enligt meddelande från överste Paasonen erhöll meddelande, att Finland vid anfall från Ryssland skulle under strid retirera mot norr och Sverige på samma sätt som under kriget år 1808, adderade Stalin till anfallsplanen att Finland skulle kapas i nivå med Uleåborg.

Rysslands ambassadör i Storbritannien var Ivan Maiski, som väl kände till Finlands ärenden efter att tidigare på 1930-talet varit här som ambassadör. Från Maiski vidarebefordrades till Stalin information, att statsminister Churchill ansåg Rysslands anspråk på Finland naturliga och att det endast vore till fördel, att Ryssland vore herre över östra delen av Östersjön i stället för Tyskland. Rysslands krig med Finland vore även till fördel, emedan detta skulle binda Rysslands militära resurser.

Kriget och Stalins felbedömningar härvidlag

När Stalin gav de ryska krigskrafterna order om anfall antog han, att Finland skulle hamna att strida ensamt. Han ansåg också, att Finland icke som militärt en liten och svag stat skulle utstå Rysslands anfall mer än ett par veckor. Det skulle vara möjligt att fullständigt erövra Finland. Enligt Rentola innehöll Stalins tankegångar ett flertal felbedömningar, vilka förklarar varför hans målsättningar icke trots all förverkligades till alla delar.

Stalin hade enligt spionageuppgifter erhållit uppfattningen, att Mannerheim var pessimistisk och tvivlade på att Finland skulle klara sig i fall av ett krig. När kriget inledes, utvisade handlingarna annat. Mannerheim och den övriga krigsledningen agerade beslutsamt och målmedvetet vid avvärjandet av anfallet.

Stalin kunde inte i tillräckligt hög grad iaktta läget och utvecklingen i det finska samhället under självständighetens första årtionden. Den demokratiskt valda regeringen hade en vidsträckt grund och ett brett understöd. Den ekonomiska utveck-

lingen hade varit god och betydande sociala nyheter hade åstadkommits. Folket innehade förutsättningar och vilja att enat ställa sig i förvar mot anfallet.

Den av Stalin i Terijoki bildade O.W. Kuusinens "Finlands folks regering" visade till sist, att det i kriget inte enbart var fråga om någon gränsjustering för att garantera Leningrads säkerhet utan en erövring av hela landet. Detta påverkade i avgörande grad finländarnas iver att försvara sitt land. Stalin blev besviken, när de vänstersinnade, icke ens de flesta kommunisterna med glädje emottog den anfallande fienden, utan förenade ställde sig i försvarslinjen. Även grannländernas inställning till kriget förändrades när de verkliga målsättningarna avslöjades. Stalins avslöjade förföljelser och massmord hade liknande effekt.

Förberedelserna för krig hade i hopp om en lätt seger gjorts bristfälligt. Den vintriga tidpunkten var ytters olämplig för jätteamén att röra sig i den skogsrika, kärr-rika och vägfattiga terrängen. Soldater hämtades i stora mängder från områden, där de vintriga förhållandena var främmande, och där både mat och klädservice var bristfälligt ordnade. Icke heller den militära krigsledningens yrkesskicklighet var på hög nivå, en stor del av den yrkeskunniga officerskåren hade likvide-rats på Stalins order.

Under krigets gång erhöles hjälp från utomstående nationer

Finland erhöles under krigets gång konkret militär hjälp enbart från Sverige. Beträffande krigsmakter var det fråga om frivilliga, vilkas moraliska betydelse var större än dessas stöd i praktiken. Rentola ansåg dock, att den beväpning och pekuniära stöd som kom från Sverige var mera betydande än man i allmänhet ansett. Österbottningarna har i detta avseende personliga erfarenheter av den isväg som öppnades över Kvarken för att hjälpa Finland.

När kriget inte heller var slut efter några veckor och Stalins planer på att erövra hela landet avslöjades, förändrades flera västländers

inställning till Finland ställning. Man gav inte direkt stöd, men ville sätta gränser för Sovjetunionens förstärkning, det kunde i framtiden till och med i Stalins världsrevolution tankegångar vara en fiende till västmakterna. I krigspropagandan var Sovjetunionen redan ett fiendeland för både Storbritannien och Frankrike. Man förberedde krigsaktiviteter som skulle binda sovjetiska trupper och man lät informationen nå fram till Stalin. En information som speciellt bekymrade Stalin var västmakternas planer att bombardera Baku och övriga oljefält i fjärran östern. Rentola ansåg, att alla aktiviteter av det här slaget förutom västmakternas egna aktiviteter hade ett indirekt stöd även för Finland, Stalin måste fästa uppmärksamhet vid och styra resurser åt annat håll. Sovjetunionen gick med på fred i en situation, då Finlands försvarsförmåga höll på att bryta samman.

För egna krafter, dock ej helt ensam

Rentolas föredrags slutledning var, att Finland inte behövde genomföra sitt Vinterkrig helt ensamt. Konkret militär hjälp fick man visserligen enbart från Sverige, speciellt i form av vapen och finansiering. Den ovilliga inställningen som var förhärs-kande bland övriga västländer till att hjälpa Finland före kriget förändrades under krigets gång till medkänsla och ledde till åtgärder, som på ett avgörande sätt medverkade till, att fred kunde åstadkommas. Trots allt detta, att Finland överlevde Vinterkriget, avgjorde finländarnas egna kraftiga och uppoffrande krigsvilja till förmån för fäderneslandet.

*Ilkka Virtanen,
Österbottens Försvarsgille
- Pohjanmaan Maanpuolustusilta
Svensk översättning:
Anders Knip*